

Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 07.08.2002, sp. zn. Tpjn 309/2001, ECLI:CZ:NS:2002:TPJN.309.2001.1

Číslo: 57/2002

Právní věta:

Vyjde-li na základě soudu dříve neznámých skutečností nebo důkazů po právní moci rozsudku najevo, že obžalovaný v něm byl nesprávně označen údaji jiné osoby (např. jménem a příjmením této osoby, datem jejího narození), popř. údaji neexistující osoby, přičemž k tomuto vadnému označení jeho osoby došlo již při vyhlášení rozsudku, pak jsou splněny podmínky uvedené v ustanovení § 278 odst. 1, větě první, tr. ř. pro podání návrhu na povolení obnovy řízení.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 07.08.2002

Spisová značka: Tpjn 309/2001

Číslo rozhodnutí: 57

Číslo sešitu: 9-10

Typ rozhodnutí: Stanovisko

Hesla: Obnova řízení

Předpisy: § 278 odst. 1 tr. ř.

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Sbírkový text rozhodnutí:

O d ů v o d n ě n í :

Předseda trestního kolegia Nejvyššího soudu podle § 30 odst. 2 zák. č. 335/1991 Sb., o soudech a soudcích, ve znění pozdějších předpisů, a čl. 14 odst. 1 písm. f) Jednacího řádu Nejvyššího soudu navrhl, aby trestní kolegium Nejvyššího soudu zaujalo stanovisko ke sjednocení výkladu zákona v otázce správného postupu soudů v případě zjištění vadného označení osoby obžalovaného v pravomocném rozhodnutí soudu (§ 120 odst. 1, 2, § 131 odst. 1, § 266 odst. 1 a § 278 odst. 1 tr. ř.).

Tento návrh učinil předseda trestního kolegia na základě podnětu ministra spravedlnosti vycházejícího ze zjištění, že soudy České republiky posuzují výše naznačenou otázku nejednotně.

Ministr spravedlnosti poukázal na to, že soudy zpravidla v souvislosti s výkonem trestu vyhoštění, a to na základě oznámení příslušné věznice či orgánů cizinecké policie, zjišťují změnu totožnosti odsouzeného, který se před odsouzením vydával za osobu s jiným jménem, datem a místem narození, případně jiným bydlištěm a jinou národností. Poté soudy postupují většinou tak, že berou oznámenou

změnu identity odsouzeného na vědomí, a to přípisem či oznámením adresovaným věznicí. Některé soudy řeší změnu jména odsouzeného vydáním opravného usnesení podle § 131 odst. 1 tr. ř. a některé soudy řeší tuto problematiku rozhodnutím o povolení obnovy řízení podle § 278 odst. 1 tr. ř. (Obvodní soud pro Prahu 3, sp. zn. 14 T 74/97 a sp. zn. 2 T 65/98). Ministr spravedlnosti poukázal též na usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 3. 2001 sp. zn. [7 Tz 40/2001](#), ve kterém se Nejvyšší soud otázkou změny identity odsouzeného zabýval, avšak neřešil základní otázku nápravy změny totožnosti odsouzeného.

K podnětu přiložených podkladů vyplývá, že opatřením předsedkyně senátu Okresního soudu v Jablonci nad Nisou ve věci sp. zn. 12 T 577/99 ze dne 6. 4. 2000 byl dán příslušné věznicí pokyn k realizaci vyhoštění odsouzené při prokázaném zjištění změny její totožnosti oproti údajům obsaženým v pravomocném rozsudku s tím, že vyhoštění je nutno realizovat na jméno, které bylo později zjištěno jako skutečné jméno této odsouzené. Obdobný postup je zřejmý z opatření předsedy senátu Obvodního soudu pro Prahu 9 ve věci sp. zn. 21 T 122/2000 a ve věci Městského soudu v Praze sp. zn. 42 T 16/96.

Naproti tomu ve věci Obvodního soudu pro Prahu 9 sp. zn. 3 T 50/2000 bylo vydáno usnesení, jímž podle § 131 odst. 1 tr. ř. byla provedena oprava písemného vyhotovení pravomocného rozsudku na základě zjištění, že odsouzený se jmenuje jinak, než je označen v pravomocném rozsudku, změnou jména odsouzeného.

V usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 3. 2001 sp. zn. [7 Tz 40/2001](#) byla řešena situace, kdy v průběhu vykonávacího řízení ohledně trestu vyhoštění bylo zjištěno, že došlo k záměně osoby odsouzeného a že jeho skutečné jméno a příjmení je rozdílné oproti tomu, které je uvedeno v pravomocném rozsudku. Ministr spravedlnosti v této záměně spatřoval porušení ustanovení § 120 odst. 2 tr. ř. Nejvyšší soud podané stížnosti pro porušení zákona nepřisvědčil a vyslovil názor, že spočívá-li „záměna v tom, že obviněný se vydává za jinou osobu, ale rozhodnutí je vyhlášeno a doručeno obviněnému ve smyslu jeho fyzické identity s tím, o kom bylo rozhodnuto, nabývá rozhodnutí právní moci a okolnost, že obviněný vystupoval pod cizím jménem, není relevantní a nemá pro otázku právní moci a vykonatelnosti rozhodnutí význam“. Dále pak Nejvyšší soud uvedl, že ve skutečnosti bylo trestní řízení vedeno proti obviněnému, který po celé toto řízení úmyslně vystupoval pod jménem jiným a úmyslně se tedy v průběhu trestního řízení vydával právě za tuto jinou osobu. Podle názoru Nejvyššího soudu vysloveného v tomto rozhodnutí je „pro posouzení věci podstatné, zda byla či nebyla zachována fyzická identita konkrétní osoby s tím, o jehož právech a povinnostech bylo ve skutečnosti v trestním řízení jednáno ...“. Nejvyšší soud pak uzavřel, že v takovém případě samotnou okolností, že obviněný vystupoval po celé trestní řízení s přejatou identitou a že po celé toto řízení se vydával za jinou osobu, nebylo porušeno žádné procesní ustanovení, včetně ministrem spravedlnosti namítaného ustanovení § 120 odst. 2 tr. ř.

Trestní kolegium Nejvyššího soudu před zaujetím stanoviska vyžádalo podle § 30 odst. 3 zák. č. 335/1991 Sb., o soudech a soudcích, ve znění pozdějších předpisů, vyjádření od Ministerstva spravedlnosti České republiky, Ministerstva vnitra České republiky, Nejvyššího státního zastupitelství, předsedů vrchních a krajských soudů, právnických fakult v Praze, v Brně, v Plzni a v Olomouci, Institutu pro kriminologii a sociální prevenci, Ústavu státu a práva Akademie věd České republiky, Veřejného ochránce práv a České advokátní komory.

S řešením obsaženým v právní větě tohoto stanoviska vyslovily souhlas oba vrchní soudy, dále pak krajské soudy v Plzni, Ústí nad Labem a Hradci Králové, Právnická fakulta Univerzity Karlovy, Ministerstvo vnitra ČR a Veřejný ochránce práv. Naproti tomu nesouhlasné vyjádření zaslaly Městský soud v Praze a Krajský soud v Praze. Podle mínění obou těchto soudů lze řešit posuzovanou problematiku cestou aplikace ustanovení § 131 tr. ř., tzn. možností provedení opravy chybných údajů ohledně osoby odsouzeného s tím, že se jedná o zřejmou nesprávnost zaviněnou samotným

odsouzeným. Pouhou změnu jména či příjmení osoby odsouzeného pak nelze pokládat za „jiné rozhodnutí o vině“. Dále se pak poukazuje na možnost aplikace ustanovení § 133 tr. ř.

Poté, po zvážení všech výše citovaných vyjádření a v nich uvedených argumentů, zaujalo trestní kolegium Nejvyššího soudu shora uvedené stanovisko.

V ustanovení § 120 tr. ř. je upraven obsah rozsudku. Podle odstavce 1 tohoto ustanovení rozsudek po úvodních slovech „Jménem republiky“ musí obsahovat:

- a) označení soudu, o jehož rozsudek jde, i jména a příjmení soudců, kteří se na rozhodnutí zúčastnili,
- b) den a místo vyhlášení rozsudku,
- c) výrok rozsudku s uvedením zákonných ustanovení, jichž bylo použito,
- d) odůvodnění, pokud zákon nestanoví něco jiného, a
- e) poučení o opravném prostředku.

Podle § 120 odst. 2 tr. ř. obžalovaný musí být v rozsudku označen údajem svého jména a příjmení, dne a místa narození, svého zaměstnání a bydliště, popřípadě jinými údaji potřebnými k tomu, aby nemohl být zaměněn s jinou osobou. Ve smyslu ustanovení § 120 odst. 3 tr. ř. pak výrok rozsudku, jímž se obžalovaný uznává vinným, nebo jímž se obžaloby zprošťuje, musí přesně označovat trestný čin, jehož se výrok týká, a to nejen zákonným pojmenováním a uvedením příslušného zákonného ustanovení, nýbrž i uvedením místa, času a způsobu spáchání, popřípadě i uvedením jiných skutečností, jichž je třeba k tomu, aby skutek nemohl být zaměněn s jiným, jakož i uvedením všech zákonných znaků včetně těch, které odůvodňují určitou trestní sazbu.

Podle § 129 odst. 1 tr. ř. je nutno každý rozsudek vyhovit písemně. Vyhotovení rozsudku musí být ve shodě s obsahem rozsudku, tak jak byl vyhlášen.

Podle § 131 odst. 1 tr. ř. předseda senátu může zvláštním usnesením kdykoli opravit písařské chyby a jiné zřejmé nesprávnosti, k nimž došlo ve vyhotovení rozsudku a jeho opisech, tak, aby vyhotovení bylo v naprosté shodě s obsahem rozsudku, jak byl vyhlášen.

Podle § 278 odst. 1 tr. ř. se obnova řízení, které skončilo pravomocným rozsudkem nebo trestním příkazem, povolí, vyjdou-li najevo skutečnosti nebo důkazy soudu dříve neznámé, které by mohly samy o sobě nebo ve spojení se skutečnostmi a důkazy známými už dříve odůvodnit jiné rozhodnutí o vině nebo o přiznaném nároku poškozeného na náhradu škody, anebo vzhledem k nimž by původně uložený trest byl ve zřejmém nepoměru ke stupni nebezpečnosti činu pro společnost nebo k poměrům pachatele nebo uložený druh trestu by byl ve zřejmém rozporu s účelem trestu.

Pro správné řešení situace, kdy teprve po právní moci rozsudku je zjištěna záměna v totožnosti osoby obžalovaného v tom smyslu, že v řízení vystupoval pod údaji jiné osoby (ať už existující či smyšlené), je podle názoru trestního kolegia Nejvyššího soudu zejména rozhodující výklad ustanovení § 120 tr. ř.

Předně je nutno pokládat za nesprávnou praxi některých soudů spočívající v tom, že při zjištění záměny identity obžalovaného v pravomocném rozsudku postupují tak, že pouhým opatřením předsedy senátu ve formě přípisu ve skutečnosti mění či doplňují obsah pravomocného rozsudku. Z výše již citovaného ustanovení § 120 odst. 1, 2 a 3 tr. ř. zcela evidentně vyplývá, že součástí obsahu rozsudku je označení osoby obžalovaného zákonem vyžadovaným způsobem. V této souvislosti je třeba též připomenout obsah ustanovení § 129 odst. 1 tr. ř. Podle tohoto ustanovení musí vyhotovení

rozsudku být ve shodě s obsahem rozsudku, tak jak byl vyhlášen. Pouze v případě, že došlo ve vyhotovení rozsudku (popř. v jeho opisech) k písařským chybám či k jiným zřejmým nesprávnostem, je možno kdykoli zvláštním usnesením tyto nesprávnosti opravit, ovšem jen tak, aby vyhotovení rozsudku bylo v naprosté shodě s obsahem rozsudku, jak byl vyhlášen. Je však naprosto nepřipustné měnit či doplňovat obsah rozsudku v údajích týkajících se označení osoby obžalovaného pouhým opatřením (přípisem) předsedy senátu. Takovéto opatření navíc ani nemůže mít žádný právní význam, když není způsobilé měnit (doplňovat) pravomocný rozsudek.

Stejně tak nelze akceptovat postup soudů, které problematiku záměny identity obžalovaného v pravomocném rozsudku řeší prostřednictvím vydání usnesení o opravě vyhotovení (opisu) rozsudku. Tento postup předpokládá, že jde o případ nesouladu vyhotovení nebo opisů rozsudku na straně jedné s vyhlášením rozsudku na straně druhé (viz znění § 131 odst. 1 tr. ř.). Základní podmínkou je tedy zjištění, že při vyhlášení rozsudku byl obžalovaný označen správně, tedy způsobem odpovídajícím jeho identitě, a že k nesprávnému označení došlo až ve vyhotoveních (v opisech) rozsudku. Pokud tento předpoklad splněn není, nelze řešit situaci vydáním opravného usnesení ve smyslu § 131 odst. 1 tr. ř., byť toto ustanovení umožňuje tento postup i po právní moci rozsudku („kdykoli“). Jestliže je zjištěna záměna identity obžalovaného v pravomocném rozsudku, a nejde-li v tomto směru o případ nesouladu vyhlášení rozsudku s jeho vyhotovením (opisy), pak nelze postupovat podle § 131 odst. 1 tr. ř.

Jak již bylo výše uvedeno, pro řešení posuzované problematiky má zásadní význam správný výklad ustanovení § 120 tr. ř., zejména v otázce, zda označení osoby obžalovaného je či není součástí výroku rozsudku.

Podle názoru trestního kolegia Nejvyššího soudu výroková část rozsudku, která následuje po uvozující části obsahující slova „Rozsudek“ a „Jménem republiky“, dále označení soudu (včetně jména a příjmení soudců) a den a místo jeho vyhlášení, začíná označením osoby obžalovaného. Tento závěr vychází z toho, že výrokem rozsudku se řeší otázka viny konkrétní osoby skutkem, jenž je předmětem trestního stíhání, popřípadě otázka trestu, ochranného opatření a náhrady škody. Podle § 120 odst. 2 tr. ř. musí být obžalovaný v rozsudku označen jménem a příjmením, datem a místem narození, svým zaměstnáním a bydlištěm, popřípadě jinými údaji potřebnými k tomu, aby nemohl být zaměněn s jinou osobou. Rovněž tak lze poukázat na ustanovení § 120 odst. 3 tr. ř. („Výrok, jímž se obžalovaný uznává vinným, nebo jímž se obžalovaný zprošťuje ...“), jehož znění rovněž svědčí o tom, že označení osoby obžalovaného je součástí výroku každého rozsudku. Ze zákonné formulace je zcela zřejmé, že důraz se klade na přesné označení obžalovaného, a to právě z hlediska, aby „nemohl být zaměněn s jinou osobou“. Z toho je pak třeba jednoznačně dovodit, že pokud dojde k takové „záměně“, a tedy označení obžalovaného v rozsudku je nesprávné v údajích majících význam pro jeho identitu, jde o takovou vadu (výroku) rozsudku, kterou je možno odstranit jen způsobem předpokládaným trestním řádem, tzn. v řádném či mimořádném opravném řízení. Okolnost, že celé trestní řízení se konalo vůči téže osobě ve smyslu její fyzické identity, není z tohoto pohledu právně významná.

Pokud nabude rozsudek právní moci a teprve dodatečně je zjištěna vada v označení obžalovaného v rozsudku (přičemž jde o vadu v označení identity obžalovaného, ke které došlo i při vyhlášení rozsudku), pak v takovém případě je možno uvedenou vadu napravit jen podáním mimořádného opravného prostředku. Správné označení osoby obžalovaného je součástí skutkových zjištění výrokové části rozsudku, správné označení osoby obžalovaného se netýká jen otázky viny, nýbrž má význam i pro výrok o trestu, který se týká konkrétní a správně označené osoby obžalovaného, a rovněž tak pro výroky o náhradě škody a ochranném opatření.

V tomto směru je třeba zdůraznit, že důsledky vadného označení obžalovaného v pravomocném rozsudku se např. dotýkají výkonu trestů (ochranných opatření) uložených takovým rozsudkem. Je

zřejmé, že značné potíže v praxi již skutečně vznikly, a to v souvislosti s výkonem trestu vyhoštění. Zásadní problémy mohou vznikat též ohledně výroku o náhradě škody, resp. při výkonu takového rozhodnutí v rámci občanského soudního řízení /srov. zejména § 274 písm. a) o. s. ř. /. Správné označení osoby obžalovaného má samozřejmě význam pro určení dosahu právní moci rozsudku, zvláště pak z pohledu dodržení zásady „ne bis in idem“ /§ 11 odst. 1 písm. f) tr. ř./ . Dále je třeba připomenout důsledky, které vyplývají z toho, že pravomocné odsouzení je evidováno v Rejstříku trestů (srov. zák. č. 269/1994 Sb., o Rejstříku trestů). Zápis o takovém odsouzení může mít další negativní vliv v případě, že je evidován u osoby skutečně existující (např. v souvislosti s jejím pozdějším trestním stíháním, prokazováním bezúhonnosti výpisem či opisem z této evidence).

Nápravu vadného stavu pravomocného rozsudku, který spočívá v tom, že obžalovaný je v něm nesprávně označen údaji týkajícími se jiné osoby nebo údaji týkajícími se neexistující osoby, lze v takovém případě řešit jediné cestou mimořádných opravných prostředků.

Možnost řešit tyto případy cestou dovolání (§ 265a a násl. tr. ř.) je s ohledem na úpravu přípustnosti a důvodů dovolání vyloučena (srov. § 265a a § 265b tr. ř.).

Nelze vyloučit řešení této situace podáním stížnosti pro porušení zákona (§ 266 a násl. tr. ř.), kdy porušení zákona bude spočívat v ustanoveních § 120 odst. 2 tr. ř. a § 2 odst. 5, 6 tr. ř., pokud orgány činné v trestním řízení neučinily např. dostatečná skutková zjištění k údajům nezbytným k takovému označení obžalovaného v rozsudku, aby nemohl být zaměněn s jinou osobou. V tomto směru je třeba ovšem připomenout, že pokud by výše naznačené porušení zákona nebylo možno pokládat za porušení zákona výlučně v neprospěch obžalovaného, tak s ohledem na nález Ústavního soudu ze dne 31. října 2001, uveřejněný pod č. 424/2001 Sb., by takovým postupem nemohla být sjednána náprava. Nejvyšší soud by se totiž s ohledem na zrušení ustanovení § 272 tr. ř. citovaným nálezem mohl omezit toliko na případné vyslovení porušení zákona (tzv. akademický výrok). Tím by ovšem nemohly být odstraněny ani výše již popsané důsledky nesprávného označení obžalovaného (odsouzeného) v pravomocném rozsudku.

Podle názoru trestního kolegia Nejvyššího soudu jsou pro řešení výše popisované problematiky splněny zákonné podmínky pro podání návrhu na obnovu řízení podle § 277 a násl. tr. ř. Podle ustanovení § 278 odst. 1, věty první, tr. ř. se obnova řízení, které skončilo pravomocným rozsudkem, povolí, vyjdou-li najevo skutečnosti nebo důkazy soudu dříve neznámé, které by mohly samy o sobě nebo ve spojení se skutečnostmi a důkazy známými již dříve, odůvodnit jiné rozhodnutí o vině nebo o přiznaném nároku poškozeného na náhradu škody, anebo vzhledem k nimž by původně uložený trest byl ve zřejmém nepoměru ke stupni nebezpečnosti činu pro společnost nebo k poměrům pachatele, nebo uložený druh trestu by byl ve zřejmém rozporu s účelem trestu.

Podmínka „skutečností nebo důkazů soudu dříve neznámých“ vztahujících se k identitě obžalovaného bude v těchto případech zpravidla splněna, když se takové nové skutečnosti a důkazy budou podávat (vyjdou najevo) např. ze šetření cizinecké policie, konaného v souvislosti s přípravou realizace výkonu trestu vyhoštění. S ohledem na právní názor, že součástí výrokové části rozsudku je i označení obžalovaného, je splněna i další podmínka povolení obnovy řízení, neboť by tyto nové skutečnosti či důkazy samy o sobě nebo ve spojení s dalšími skutečnostmi a důkazy známými už dříve mohly odůvodnit jiné rozhodnutí ve výroku o vině. Z výše již uvedeného vyplývá, že výrok o vině zahrnuje nejen popis skutku a jeho právní kvalifikaci, ale i určení a identifikaci obžalovaného, který skutek jako trestný čin spáchal. Tím je dostatečně odůvodněna možnost „jiného rozhodnutí o vině“. Nehledě na to, že ve výroku o vině mají podklad i další výroky pravomocného rozsudku (např. výrok o trestu, výrok o náhradě škody), pak správné označení obžalovaného je ve smyslu výše již uvedených úvah také součástí výroku o trestu či o náhradě škody, když uložený trest a náhrada škody jsou vázány vždy na konkrétně určeného obžalovaného, který musí být ve výroku rozsudku označen tak, aby nemohl být zaměněn s jinou osobou (§ 120 odst. 2 tr. ř.).

Obecně lze také konstatovat, že správným označením osoby obžalovaného se jeho postavení v zásadě nemění (nezhoršuje). Není tudíž vyloučeno, že obžalovaný sám bude mít zájem na odstranění nesprávných údajů v rozsudku týkajících se jeho osoby. Podle okolností konkrétního případu se pak bude odvíjet též řešení otázky, zda případný návrh na povolení obnovy řízení směřuje v neprospěch obžalovaného či nikoliv.

Nejvyšší soud si je též vědom toho, že řešení posuzované problematiky jen cestou obnovy řízení není komplexní, neboť se nemůže vztahovat na všechny v úvahu přicházející procesní stadia a situace. Ovšem jejich řešení by vyžadovalo změnu zákonné úpravy.

Pro úplnost lze dodat, že v řízení po povolení obnovy bude třeba provést důkazy směřující k náležitému objasnění identity obžalovaného (§ 2 odst. 5 tr. ř.), a na základě toho pak bude možno vydat nový rozsudek, ve kterém bude obžalovaný označen již údaji odpovídajícími skutečnosti.